

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ

Вирівнювання економічного розвитку регіонів є важливим аспектом економічної політики європейських країн, територіальна структура яких часто характеризується диспропорціями в рівнях і темпах розвитку. Їх регіональна фінансова політика ґрунтується на концепції згладжування нерівності у рівнях розвитку сільських і міських місцевостей, центральних і периферійних районів, південних і північних територій (залежно від географічного розташування держав). У даному контексті показовим є досвід окремих країн Європи та Європейського Союзу загалом, де приділяється чимало уваги міжрегіональному фінансовому вирівнюванню як засобу досягнення збалансованого територіального зростання.

Насамперед, своєрідністю та системністю підходу до розв'язання проблеми міжрегіонального вирівнювання характеризується практика Німеччини із законодавчим закріпленням механізму вирівнювання як елементу бюджетного федералізму. Німецький термін «Finanzausgleich» (фінансове вирівнювання) охоплює пасивний та активний підходи до здійснення вирівнювальних процесів. Розмежування предметів ведення і видаткових повноважень щодо їх здійснення розглядається як пасивне вирівнювання, а розподіл податкових надходжень - активне вирівнювання. Німецька доктрина державних фінансів виходить з однозначного пріоритету пасивного вирівнювання, оскільки основне завдання суспільного сектора економіки - це забезпечення громадян суспільства благами колективного користування. Адекватне розмежування предметів ведення і видаткових повноважень щодо їх здійснення між рівнями влади забезпечує ефективність всієї системи бюджетного федералізму і скорочує обсяги горизонтального вирівнювання до мінімально необхідного рівня.

Активне вирівнювання, у свою чергу, поділяється на вертикальне вирівнювання, вертикальне вирівнювання з горизонтальним ефектом і горизонтальне вирівнювання. Загалом ідеться про дворівневий механізм -первинний розподіл податкових надходжень, або «вертикальне» фінансове вирівнювання та їх вторинний перерозподіл, або «горизонтальне» вирівнювання. Наступна ланка механізму містить горизонтальне вирівнювання, яке складається з двох елементів: безпосереднього міжрегіонального вирівнювання («горизонтального вирівнювання» у вузькому сенсі) та федеральних трансфертів до регіональних бюджетів («вертикального вирівнювання з горизонтальним ефектом»).

На відміну від ускладненої німецької моделі у Франції як унітарній державі більше уваги приділяється координації діяльності регіональних органів

влади з державними та комунальними інститутами з метою вирівнювання економічного і соціального розвитку та ліквідації територіальних диспропорцій. Тут регіони мають формально змішаний статус - одночасно місцевої громади та публічної установи, а повноваження їх владних структур доволі обмежені. Чинна система горизонтального фінансового вирівнювання не має достатніх важелів для її ефективної дії. Регіональна податкова система включає обов'язкові та факультативні податки (податки на право водіння автомобілів, додатковий податок на технічний паспорт автомобіля тощо), але вона не дає регіонам значних власних коштів для здійснення автономної фінансової політики у напрямі вирівнювання рівнів розвитку територій, що змушує активізувати вертикальне вирівнювання, здійснюване через надання державою бюджетних трансфертів.

В межах Європейського Союзу міжрегіональне фінансове вирівнювання базується на структурній та регіональній політиці, яка містить такі основні програмні завдання:

- Сприяння розвитку і структурному вирівнюванню відсталих регіонів;
- Трансформація регіонів, що страждають від спаду виробництва;
- Стимулювання структурного вирівнювання сільських регіонів;
- Стимулювання розвитку і структурного вирівнювання північних регіонів (для окремих країн - Швеція, Фінляндія).

Регіональна політика ЄС спрямована на подальшу економічну, соціальну і територіальну єдність шляхом скорочення розриву в рівнях розвитку регіонів та держав-членів ЄС. Політика сприяє фінансуванню конкретних проектів для регіонів і міст, підтримці створення робочих місць, забезпеченню конкурентоспроможності, економічного зростання, підвищенню якості життя та сталого розвитку. Зазначені пріоритети встановлені стратегією «Європа-2020». Протягом поточного періоду бюджетного планування з 2007 по 2013 рр. на економічні та соціальні заходи з вирівнювання в різних регіонах буде витрачено понад 347,4 млрд. євро. Ці кошти спрямовуються на вирішення трьох ключових завдань:

- на потреби конвергенції, згідно з якою до найбідніших держав-членів і регіонів, де ВВП в розрахунку на одну особу менший ніж 75% від середнього по ЄС, спрямовується близько 82% коштів співтовариства, призначених на ці цілі;
- на розв'язання проблем підвищення регіональної конкурентоспроможності та зайнятості, куди надходить близько 16% коштів за згадану програмою;
- на цілі європейської територіальної співпраці, що становить близько 2,5% від наявних коштів.

Інституційно надання фінансової допомоги регіонам здійснюється через Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Європейський соціальний фонд (ЄСФ) та Фонд згуртування, кожен з яких має чітко визначене цільове призначення та відповідні джерела формування.

Макаренко М.І. Європейський досвід міжрегіонального фінансового вирівнювання / М.І. Макаренко // Фінанси в умовах модернізації економіки // Збірник тез доповідей круглого столу (20 червня 2013 р.). – К.: Академія муніципального управління, 2013. – С. 67-68.